BASTERIA, *55*: *37-39*, *1991*

Rugschilden van de inktvis Sepia brevimana Steenstrup, 1875, op het Nederlandse strand

R.H. DE BRUYNE

P. v.d. Doesstraat 78, 1056 VK Amsterdam

Shells of the cuttlefish *Sepia brevimana* Steenstrup, 1875, on the Dutch beaches

Shells of the Indian Ocean cuttlefish *Sepia brevimana* are reported from the Dutch coast. This is a first record for the Netherlands. In August 1989, four almost complete specimens and seven fragments were collected on the beach near Langevelderslag, S. of Zandvoort, province of Noord-Holland.

Key words: Cephalopoda, Sepiidae, *Sepia*, distribution, Netherlands.

Op het Nederlandse strand spoelen regelmatig rugschilden (schelpen) aan van drie inktvissoorten behorende tot de familie Sepiidae: *Sepia officinalis* L., 1758, *S. elegans* de Blainville, 1827, en *S. orbignyana* Férussac, 1826. Daarnaast worden door Janssen (1975) en Lacourt & Huwae (1981) incidentele vondsten gemeld van de schelpen van *S. berthelothi* d'Orbigny, 1838, *S. dollfusi* Adam, 1941, *S. pharaonis* Ehrenberg, 1831, en *Sepiella japonica* Sasaki, 1929.

Onlangs kwam de vondst aan het licht van een nog niet eerder op onze kust aangetroffen *Sepia*-soort, afkomstig van het strand tussen de Langevelderslag en Zandvoort (paal 72-73). Daar werden in augustus 1989, het eerst door de heer en mevrouw Philippi, tijdens diverse tochten in totaal elf schelpen en fragmenten verzameld die niet tot één van de bekende soorten bleken te behoren. De laatste eigen vondst vond plaats op 29 augustus 1989, toen een zevental, merendeels sterk beschadigde, exemplaren gevonden werd in een oude, al gedeeltelijk ondergestoven vloedlijn. De heer R.G. Moolenbeek (Instituut voor Taxonomische Zoölogie [Zoölogisch Museum], Amsterdam) constateerde dat het hier om een voor Nederland onbekende soort moest gaan. Literatuuronderzoek en vergelijking met materiaal in de collectie van het I.T.Z. wezen tenslotte uit dat het ging om *Sepia brevimana* Steenstrup, 1875.

Sepia brevimana Steenstrup, 1875 (fig. 1a, b)

Synoniem: *Sepia winckworthi* Adam, 1939. Zie hiertoe Adam (1965).

Materiaal. — Langevelderslag-Zandvoort (pl. 72-73), 15-31 augustus 1989; M.M. & W.J. Philippi en R.H. de Bruyne leg.; in de collectie van het I.T.Z. (ZMA) en die van De Bruyne (B).

Gaaf exemplaar, met rostrum, nog duidelijk met rottingsgeur; 93 x 42 mm (B) (fig. 1a).

Gaaf exemplaar, met rostrum; 86 x 50 mm (ZMA) (fig. 1b).

Vrij gaaf exemplaar, met licht beschadigd rostrum, met vergroeiing aan de ventrale zijde; 82 x 34 mm (B).

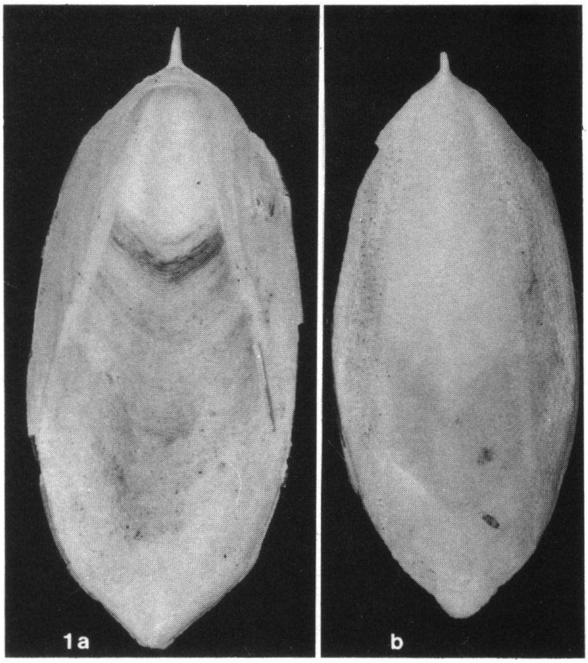

Fig. 1. Rugschilden van *Sepia brevimana* Steenstrup, 1875. Langevelderslag-Zandvoort (paal 72-73), augustus 1989. a, ventrale (zachte) zijde van een vrijwel gaaf exemplaar (M.M. Philippi leg. [B]); b, dorsale zijde van een gaaf exemplaar (R.H. de Bruyne leg [ZMA]). Foto's R.G. Moolenbeek.

Flink beschadigd exemplaar, met rostrum; 76 x 34 mm (ZMA).
Zwaar beschadigd exemplaar, gebroken en door vogels aangepikt; 73 x 39 mm (ZMA).
Fragment, in de lengterichting doorgebroken; ca. 85 mm (B).
Ventraal beschadigd exemplaar, met rostrum; 70 x 32 mm (ZMA).
Vier fragmenten, waarvan twee aangepikt door vogels (B/1, ZMA/3).

Beschrijving. — De beschrijving heeft uitsluitend betrekking op de schelp. Voor nadere gegevens betreffende het gehele dier wordt verwezen naar Adam (1939, 1965) en Adam & Rees (1966).

Het rugschild van *S. brevimana* is vrij plat en min of meer ovaal van vorm, maar loopt aan de rostrale zijde vrij abrupt uit in een afgeronde punt. Het rostrum aan de caudale zijde is vrij lang en zeer spits. In het midden van de ventrale (zachte) zijde is een duidelijke, maar ondiepe groeve aanwezig. De dorsale zijde is bruinroze van kleur en fijn (in het midden) tot grof (aan de zijkanten) gegranuleerd. In de lengterichting lopen drie plooien, waarvan de middelste het duidelijkst is.

Tussen de schelpen van mannelijke en die van vrouwelijke exemplaren bestaan duidelijke verschillen. De schelp van het vrouwtje wordt groter en is minder plat, heeft een wijdere ventrale groeve, is fijner gegranuleerd en aan de rostrale zijde sterker toe-

gespitst. Bij de mannelijke schelp beperken de gedeelten met grove sculptuur zich niet alleen tot de beide zijkanten, maar hier is ook op het middengedeelte een grovere sculptuur aanwezig. Adam & Rees (1966) geven de volgende maximum afmetingen: lengte 111 mm, breedte 44 mm en dikte 8,7 mm (vrouwtjes); lengte 78 mm, breedte 50 mm en dikte 9,7 mm (mannetjes).

Gezien de schelpvorm en de afmetingen, zijn alle ten zuiden van Zandvoort aangetroffen rugschilden afkomstig van vrouwelijke exemplaren.

Verschillen met andere soorten van ons strand. — De schelp van *S. brevimana* vertoont aan de rostrale zijde een abrupte toespitsing, die zich bij *S. elegans* veel minder scherp aftekent en bij de overige soorten niet of nauwelijks voorkomt. De ventrale lengtegroeve is verder alleen bij *S. pharaonis* aanwezig, waarbij de groeve echter dieper en naar verhouding minder wijd is, terwijl de schelp bovendien smaller is en grotere afmetingen bereikt. Het zeer lange en spitse rostrum is uitsluitend vergelijkbaar met dat op de schelp van *S. orbignyana*, die echter kleiner en smaller is en geen ventrale groeve vertoont.

Discussie. — Hoe het komt dat van deze inktvissoort, die zeker niet in de Noordzee thuishoort, nu plotseling een aantal schelpen op het Nederlandse strand is aangespoeld, is niet duidelijk. Mogelijk heeft de aanhoudende oostenwind in de betreffende periode er iets mee te maken. Of er ook levende dieren onze kust hebben bereikt, is onbekend. Getuige de sterke geur van de meeste schildjes en het feit dat slechts drie fragmenten inkepingen van vogelsnavels vertonen, moet dit echter niet worden uitgesloten. Bovendien zijn de schelpen vrij van aangroeisels als algen of zeepokken, wat het onwaarschijnlijk maakt dat ze vanuit het oorspronkelijk woongebied (Indische Oceaan) zijn komen aandrijven.

Dankwoord. — Ik wil graag de heer en mevrouw Philippi bedanken voor het afstaan van hun vondsten en de mij geboden hulp. Verder gaat mijn dank uit naar Rob Moolenbeek (ZMA), voor de hulp bij het determineren, het doornemen van de tekst en het vervaardigen van de foto's.

LITERATUUR

ADAM, W., 1939. Notes sur les Céphalopodes XIII. Sur une nouvelle espèce de Sepia. — Bull. Mus. r. Hist. nat. Belg. 15 (18): 1-7.

——, 1965. Redescription de deux espèces de Sepia insuffisamment décrites par J. Steenstrup, 1875. — Vidensk. Meddr dansk naturh. Foren. 128: 169-176.

—— & W. J. REES, 1966. A review of the cephalopod family Sepiidae. — Scient. Rep. John Murray Exped. 11(1): 1-165.

JANSSEN, A.W., 1975. Systematische lijst van Nederlandse recente en fossiele mollusken. — Meded. Wkgrp Tert. Kwart. Geol. 12: 115-170.

LACOURT, A.W., & P.H.M. HUWAE, 1981. De inktvissen (Cephalopoda) van de Nederlandse kust. — Wet. Meded. K. Ned. natuurh. Veren. 145: 1-32.